

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Kultur i skolan.....	7
1.1 Arbetsgruppens uppdrag och projekt.....	7
1.2 Allmänna utgångspunkter	9
1.3 Ansvar och rollfördelning	12
1.4 Insatser inom området	13
1.5 Arbetsgruppens förslag.....	15
2 Skolan som kulturmiljö	17
2.1 Beskrivning av området	17
2.2 Ansvar och rollfördelning	18
2.3 Insatser inom området	18
2.4 Arbetsgruppens förslag.....	20
3 Kulturarbetet i undervisningen.....	21
3.1 Beskrivning av området	21
3.2 Ansvar och rollfördelning	26
3.3 Insatser inom området	26
3.4 Arbetsgruppens förslag.....	29
4 Delaktighet och eget skapande	31
4.1 Beskrivning av området	31
4.2 Ansvar och rollfördelning	32
4.3 Insatser inom området	32
4.4 Arbetsgruppens förslag.....	33

Sammanfattning

Arbetsgruppen Kultur i skolan slår fast att skolan kan betraktas som vår största kulturinstitution eftersom den omfattar alla barn och ungdomar. En viktig utgångspunkt för arbetsgruppens arbete har varit alla barns och ungas lika rätt att ta del av samhällets kulturutbud. Arbetsgruppen har verkat för att öppna skolan mot kulturlivet och öppna kulturlivet mot skolan.

Arbetsgruppen framhåller att det måste vara skolan som utifrån ett barn- och ungdomsperspektiv definierar vilket innehåll och vilka kulturformer som skall utmärka verksamheten i skolan. För att kulturen skall bli en del av den lokala skolutvecklingen måste såväl utbildnings- som kultursektorerna ha ett övergripande gemensamt ansvar för att utveckla frågan om kultur i skolan. Arbetsgruppen konstaterar att styrsystemen för de två sektorerna skola och kultur är olika. Arbetsgruppen föreslår att Statens kulturråd och Statens skolverk får i uppdrag att på nationell nivå samordna det fortsatta arbetet med kultur i skolan.

Arbetsgruppen konstaterar vidare att det råder brist på forskning inom området kultur i skolan, framför allt i skärningspunkten mellan å ena sidan barns och ungdomars livsvillkor och kultur- mönster och å andra sidan skola och kulturliv. Arbetsgruppen föreslår att ett tvärsektoriellt forskningsprogram kring kultur och skola initieras.

Arbetsgruppen framhåller att betydelsen av en bra arbetsmiljö i vid bemärkelse inte nog kan betonas och att man genom att skapa en god fysisk och psykosocial skolmiljö visar respekt för alla som vistas där. Barn och ungdomar skall delta i diskussionen om skolmiljön och påverka dess utformning. Arbetsgruppen pekar på det handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117) som regeringen lagt fram och föreslår att man vid

genomförandet av programmet riktar särskild uppmärksamhet mot skolmiljön.

Skolbibliotek samt musik- och kulturskolor har enligt arbetsgruppen viktiga roller både för den obligatoriska skolan och för barns och ungdomars kulturliv i övrigt. Musik- och kulturskolan är frivillig och når inte alla barn, men i en gemensam skol- och kulturutveckling finns förutsättningar att öka möjligheterna för fler barn och ungdomar att ta del av musik- och kulturskolans verksamhet. Arbetsgruppen pekar här också på betydelsen av att nätverk skapas för att överbrygga skillnaden i de förutsättningar som ofta råder mellan kultur- och skolområdena i vad avser såväl styrsystem som organisation. Gruppen föreslår att Sveriges musik- och kulturskoleråd (SMOK) får medel för sin verksamhet under den kommande treårsperioden. Vidare föreslås särskilt stöd till skolan för verksamhet med skolbio och barns och ungdomars eget filmskapande. Statens kulturråd och Statens skolverk föreslås få i uppdrag att utveckla kontaktnät mellan skola och kulturliv. Även andra kultur- och kulturarvsinstitutioner föreslås få i uppdrag att dokumentera och vidareutveckla den pedagogiska verksamheten.

Arbetsgruppen framhåller att det är viktigt att det kulturpedagogiska arbetet både i det fria kulturlivet och på kulturinstitutionerna stöds och utvecklas på ett sätt så att det även kommer skolan till del och föreslår att Kulturrådet får i uppdrag att arbeta med detta.

Eventuellt behov av finansiering av förslagen får enligt arbetsgruppen prövas inom ramarna för statsbudgetens utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

1 Kultur i skolan

1.1 Arbetsgruppens uppdrag och projekt

Regeringen tillsatte inom Kulturdepartementet den 21 september 1995 en arbetsgrupp, Kultur i skolan (Ku 1995:A), med uppdrag att utarbeta en ny strategi för kultur i skolan. Arbetsgruppen är ett samarbete mellan Kultur- och Utbildningsdepartementen. I arbetsgruppen har ingått statssekreteraren Ann-Christin Nykvist, Kulturdepartementet (ordförande) samt statssekreterarna Lil Ljunggren Lönnberg och Göran Löfdahl, Utbildningsdepartementet, generaldirektören Göran Lannegren, Statens kulturråd, generaldirektören Ulf P Lundgren, Statens skolverk, riksantikvarien Erik Wegréus, direktören Lars Engqvist, Svenska Filminstitutet (fram till den 1 april 1998), sektionschefen Ants Wiirman, Svenska kommunförbundet och ordföranden i Skolkommittén Olle Holmberg. Sekreterare i arbetsgruppen har varit Hasse Hansson och Agneta Sommansson.

Arbetet har sedan hösten 1996 bedrivits integrerat med Kultur i hela landet, som är en arbetsgrupp inom Kulturdepartementet med uppgift att stimulera utveckling av det lokala kulturlivet och manifestera kulturen under kulturåret 1998.

Arbetsgruppens utgångspunkt har varit att föreslå åtgärder för att stärka kulturinnehållet och de kulturella uttrycksformerna i skolan. I gruppens uppdrag har legat att i första hand behandla följande teman:

- skolan som kulturmiljö,
- kulturarbetet i undervisningen samt
- delaktighet och eget skapande.

Arbetsgruppen har som ett led i sitt arbete genomfört eller deltagit i olika *projekt*. Resultaten redovisas i flera fall i särskilda rapporter, vilka kommer att överlämnas till Statens kulturråd när arbetsgruppen avslutat sitt arbete.

- För att följa skol- och kulturutvecklingen valde arbetsgruppen ut *nio utvecklingsarbeten* i nio olika kommuner. Arbetsgruppen har nära följt de olika utvecklingsarbetena genom de rapporter som avgivits av till arbetena knutna observatörer. Regeringen har lämnat ekonomiska bidrag till genomförandet av de olika utvecklingsarbetena.
- Utvecklingsarbetena beskrivs närmare i en idéskrift författad av arbetsgruppens sekretariat, *Kulturens asplöv*, Stockholm 1998.
- Under perioden den 21 april - den 29 september 1998 genomfördes med utgångspunkt i skriften *Kulturens asplöv nio symposier*. Symposierna har dokumenterats av journalisten Margareta Schwartz och dokumentationen kommer att presenteras under hösten 1998.
- Bearbetning och analys av tidigare dokumenterade Kultur i skolan-projekt har utförts av forskaren *Mats Trondman*, Växjö högskola. Resultatet redovisas i *Trondman, Mats: Kultur i skolan-projekt*, PM 1996-08-31, Växjö högskola, Växjö 1996.
- Journalisten *Gunilla Granath* har under en termin varit elev i en högstadieskola i Nacka. I en dagbok och en PM har hon beskrivit hur konst och kultur kommer till uttryck i en normal högstadiesklass. Redovisas i *Granath, Gunilla: Dagbok; Konst och kultur i en högstadiesklass*, PM 1996-03-31, Stockholm 1996.
- *Kulturskolor som avgiftsfria sommarskolor*. Fyra kulturskolor i Malmö, Göteborg, Solna och Södertälje valdes ut av arbetsgruppen i samråd med Storstadskommittén för att med statliga bidrag erbjuda avgiftsfria sommarskolor. Resultatet redovisas i *Bickham, Noella: Sommarkulturskolor '96*, PM 1996-09-30, Stockholm 1996.
- *Sveriges elever lyfter skoltaket*. En husesyn i svenska skolor genom elevernas bilder. Redovisas på *Jansson, Eskil; Landberg, Ellen; Lindell, Katarina & Nyqvist, Lena: Sveriges elever lyfter skoltaket*, CD-rom 1997-09-30, Stockholm 1997; samt i *Lind,*

Ulla & Hasselberg, Kersti: *Sveriges elever lyfter skoltaket*, PM, Stockholm 1997.

- *Det levande skolbiblioteket*. En presentation av skolbibliotekets roll och funktion på Bok & biblioteksmässan i Göteborg i oktober 1996.
- *Se dig själv i ögonen*. En utställning med självporträtt av barn i 9-12-årsåldern från fyra klasser i fyra nordiska länder. Arbetsgruppen genomförde i samarbete med Riksutställningar en turné till tre orter med kringarrangemang och seminarier om kulturens roll i skolan under perioden den 18 augusti - den 1 december 1996.
- *Kultur i gymnasieskolan*. Arbetsgruppen genomförde den 19 september 1997 en hearing om kulturens roll i gymnasieskolan med frågor aktualiserade av gymnasiereformen och framförallt det estetiska programmet och medieprogrammet. Redovisas i PM oktober 1997.

1.2 Allmänna utgångspunkter

Skolan kan betraktas som vår största kulturinstitution eftersom den omfattar alla barn och ungdomar. Skolans uppgift är emellertid inte primärt att tillhandahålla en ung publik till kulturinstitutionerna, utan att ställa krav utifrån sin egen huvuduppgift. Det måste vara skolan som utifrån ett barn- och ungdomsperspektiv definierar vilket innehåll och vilka kulturformer som skall utmärka verksamheten i skolan. Det bör emellertid också göras klart att kultur i skolan inte är liktydigt med kulturlivet för barn och ungdomar utanför skolan.

En viktig utgångspunkt för arbetsgruppen Kultur i skolans arbete har varit allas – barns som vuxnas – lika rätt att få ta del av samhällets kulturutbud. Det handlar om en grundläggande demokratisk rättighet. Arbetsgruppen Kultur i skolan har verkat för att öppna skolan mot kulturlivet och att öppna kulturlivet mot skolan.

Skolans utveckling gynnas av att skolan öppnar sig mot samhället. Genom att människor och institutioner i skolans omgivning

blir delaktiga i skolans arbete och liv uppstår nya perspektiv på frågor om hur skolan skall organisera sin verksamhet. Ett sätt för skolan att vidga kontakten med omvärlden är att fungera som ett kulturellt centrum. En sådan öppenhet kan ha flera betydelser. Den kan innebära att skolan är öppen för alla elever och deras erfarenheter men också att undervisningen öppnar sig för de resurser som finns utanför skolan främst inom kulturinstitutionerna och det fria kulturlivet. En öppen skola i denna bemärkelse måste mötas av motsvarande öppenhet från kulturinstitutionernas sida. En öppen skola kan också betyda att skolans lokaler öppnar sig för närsamhället.

Mycket av det som tidigare lärdes ut i skolan lär sig barn och ungdomar numera inom ramen för den expanderande medie- och populärkulturen, vilket behöver uppmärksammas inom såväl skola som kulturliv. Både skola och kulturliv måste utgå från och spegla den tid som barn och ungdomar lever i. Mediernas formspråk kännetecknas av ett brett spektra av uttryck som bild, film, musik, dans och drama. Detta är en av flera anledningar till att skolan också behöver vidga sin repertoar till att omfatta även dessa uttryck.

För att förstå barns och ungdomars möte med skolan och kulturlivet, måste man också förstå deras existensbetingelser och hur de handskas med dessa. Forskning bedrivs kring skolan, läroprocesser, skolans organisation, innehåll och arbetsformer. Det finns också forskning kring kulturella uttrycksformer som litteratur, konst, media m.m. Till detta kommer också forskning och utvecklingsarbete om barn- och ungdomskultur, populärkultur och socialisation. Det råder däremot brist på forskning inom området kultur i skolan, framför allt i skärningspunkten mellan å ena sidan barns och ungdomars livsvillkor och kulturmönster och å andra sidan skola och kulturliv. Arbetsgruppen **föreslår** att ett tvärsektoriellt forskningsprogram kring kultur och skola initieras under år 1999 för att förstärka kopplingen mellan forskning, skola och kultur. Härvid bör erfarenheterna från Riksbankens Jubileumsfonds seminarium våren 1998 tas till vara.

Arbetsgruppen har utifrån sina tre teman undersökt området skola och kulturliv i nära kontakt med dem som är verksamma där. Arbetet har koncentrerats till skolans förhållande till

- frivillig kommunal musik- och kulturskola,
- kulturinstitutioner, det fria kulturlivet och kulturarbetare samt
- högskola; utbildning, forskning/konstnärligt utvecklingsarbete och fortbildning.

För att kunna följa den pågående skol- och kulturutvecklingen har arbetsgruppen deltagit i nio utvecklingsarbeten i lika många kommuner. Varje utvecklingsarbete har följts av en observatör, vilken i de flesta fall varit en forskare från någon högskola. Observatörernas iakttagelser om mötet mellan två olika kulturer – skolan och kulturlivet – är viktiga för ett fortsatt kultur i skolan-arbete, varför deras material bör bearbetas och i någon form tillgängliggöras.

Arbetsgruppen kan konstatera att mötet mellan skolans kultur och kulturlivet utanför skolan är komplext. En orsak är kulturinstitutionernas brist på kunskap om vardagslivet i skolan, en annan är skolans svårigheter att se kultur som annat än evenemang utanför det vardagliga skolarbetet. Kulturinstitutionerna möter dessutom oftast de redan intresserade eleverna och lärarna.

En förändring i barns och ungdomars liv är att de numera har en trettonårig skolgång. Hur kan det livet bli så meningsfullt som möjligt för dem? Det måste vara viktigt och roligt att gå i skolan. Skolan måste skapa stimulerande och kreativa läroprocesser där eleverna blir berörda intellektuellt och känslomässigt, där de utmanas och överraskas, får lust och upplever trygghet och gemenskap, har inflytande och blir tagna på allvar. I en tid då bilder av framtiden är oklara och skiftande kan skolan inte enbart vara en förberedelse för vuxenlivet. En anpassning av skolan till ett förändrat samhälle är ingen didaktisk fråga utan i stället handlar det om en grundläggande omvandling av skolans plats och roll i samhället.

1.3 Ansvar och rollfördelning

Den statliga styrningen av skolverksamheten har ändrats successivt sedan början av 1980-talet. En detaljerad centralstyrning med regler och anslag har övergivits. Det nya decentraliserade styrsystemet lägger ansvaret för skolutvecklingen på kommunerna och i den enskilda skolan på rektor och skolans personal. Skollagen, läroplanerna och kursplanerna styr skolan, formulerar skolans värdegrund och uppgifter samt anger mål och riktlinjer för verksamheten. Skolverket är den myndighet på nationell nivå som skall följa upp, utvärdera och kvalitetsgranska skolans arbete. Ett nytt styrsystem, förändrad kommunal organisation och skolreformerna som genomfördes i början på 1990-talet har gjort den enskilda skolan till en självständig institution. Det innebär att skolorna tar sina egna beslut om skolvårdagens kulturella inriktning.

En del i styrningen av skolan är statens ansvar för utbildning av lärare. Lärarutbildningens innehåll och omfattning utreds för närvarande. I direktiven (Lärarutbildningen, dir. 1997:54), framhålls följande: "Kulturens roll i skolan och lärarutbildningen behöver förstärkas. Detta kan ske genom att i skolans läroprocesser utnyttja kulturformer och konstnärliga uttryck."

Styrsystemet för skolan innebär att det är staten som formulerar de nationella målen. I det statliga ansvaret ingår även att följa upp och utvärdera målen. Kommunerna bestämmer själva hur de skall arbeta för att de nationella målen förverkligas.

På kulturområdet är regelsystem och organisationsuppbyggnad annorlunda än för skolan. Undantagsvis är det fråga om ett odelat kommunalt eller statligt ansvar. När det gäller kulturinstitutioner delar ofta stat, kommun och landsting på finansieringsansvaret. Det viktigaste instrumentet för att utveckla kulturpolitiken är de av riksdagen antagna kulturpolitiska målen. De nu gällande målen är från år 1996. Genom de kulturpolitiska målen har ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommun preciserats. Lagar och medelstildelning är också viktiga instrument för att uppnå de kulturpolitiska målen. Inom kulturområdet finns ett stort antal myndigheter, institutioner och organisationer med sinsemellan mycket

olika uppgifter och egna regelsystem. På den nationella nivån finns bl.a. de tre sektorsmyndigheterna Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet. Landstingen är huvudmän för och finansierar av bl.a. regionala kulturinstitutioner. Kommunerna har ansvaret för stöd till den lokala kulturverksamheten. Kostnaderna för barnkulturen bärs till drygt 80 procent av kommunerna.

Enligt arbetsgruppen måste det vara skolan som utifrån ett barn- och ungdomsperspektiv definierar vilket innehåll och vilka kulturformer som skall utmärka verksamheten i skolan. För att kulturen skall bli en del av den lokala skolutvecklingen måste såväl utbildnings- som kultursektorerna ha ett övergripande gemensamt ansvar för att utveckla frågan om kultur i skolan.

1.4 Insatser inom området

FN:s konvention om barns rättigheter (Barnkonvention) stadgar bl.a. att konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt till yttrandefrihet och rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet. Det handlar om att värna barns integritet. Barnkonventionen ger barn- och ungdomskulturen ett egenvärde inom skolan och kulturlivet, vilka har barnen och deras lärande gemensamt. Barnperspektivet skall alltid finnas med.

Regeringen har i propositionen Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barns rättigheter i Sverige (prop. 1997/98:182) slagit fast att barnperspektivet systematiskt bör bli tydligare vid beslutsfattande på det statliga området. I propositionen föreslås att en analys av konsekvenserna för barn av beslut som fattas och som tydligt berör dem bör göras i varje enskilt fall. Det bör gälla budgetbeslut, lagstiftning och beslut som berör den fysiska miljön.

De gällande läroplanerna (Lpo 94, Lpf 94) liksom propositionen om kulturpolitik (prop. 1996/97:3) genomsyras av tankarna i Barnkonventionen. I läroplanerna anges skolans värdegrund och uppgifter samt mål och riktlinjer för verksamheten. Läroplanen skall tillsammans med andra styrdokument för skolan ligga till grund för beslut på kommunal nivå som formuleras i skolplan och

lokala arbetsplaner. I kulturpropositionen skriver regeringen: "För att den rätt till kulturell yttrandefrihet som slås fast i FN:s barnkonvention skall kunna realiseras krävs att också barn och unga har tillgång till språkliga och kulturella verktyg."

I utvecklingsplanen för förskola, skola och vuxenutbildning (reg. skr. 1996/97:112) slår regeringen fast att likvärdighet och kvalitet är de två ledorden för skolans arbete. Enligt planen skall kulturens roll i skolan göras synlig och stärkas i syfte att skapa långsiktiga effekter. Resursförstärkningar har skett för att bidra till att höja kvaliteten i skolan. Regeringen menar att åtgärder utöver det ekonomiska tillskottet till kommunerna är nödvändiga. Regeringen presenterade i samband med vårpropositionen våren 1998 därför ett tiopunktsprogram för kvalitet och likvärdighet i skolan där kulturen ges en viktig roll i skolutvecklingen. Samtidigt aviserades att det under den kommande treårsperioden kommer att avsättas medel för insatser för att främja kultur i skolan.

Det samband som enligt arbetsgruppen finns mellan skola och kulturliv måste synas på alla nivåer. De intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och etiska aspekterna skall uppmärksammas. Förskola och skola skall t.ex. ge barn och elever möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Den utveckling av samarbete mellan förskola, skola och fritidshem som pågår kan bidra till att integrera kulturen i verksamheten. Samspelet mellan skola och kulturliv måste få fortsätta och få ta sin tid. Det handlar om att lära av varandra. Arbetsgruppen menar att ett samspel mellan den kommunala, regionala och nationella nivån är en viktig förutsättning för en skol- och kulturutveckling i hela landet.

Arbetsgruppen anser att det nu är dags att rikta uppmärksamheten på kulturen i skolan som en del av det inre arbetet. För att skapa förutsättningar för en sådan utveckling är det viktigt att kultur i skolan även i fortsättningen uppmärksammas inom Regeringskansliet. Det är naturligt att arbetet i framtiden drivs av de två myndigheterna på respektive skol- och kulturområdet. Arbetsgruppen **föreslår** därför att Statens kulturråd och Statens skolverk får i uppdrag att på nationell nivå samordna det fortsatta arbetet

med kultur i skolan. Härvid bör arbetsgruppens erfarenheter, särskilt de som gjorts i samband med deltagandet i de nämnda nio utvecklingsarbetena, beaktas.

Arbetsgruppen kan i detta sammanhang konstatera att även universitet och högskolor har en betydelsefull roll för kulturfrågorna inte minst genom utbildning, forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt fortbildning av lärare. Viktig kunskap om barn och ungdom finns inom Socialstyrelsen respektive Ungdomsstyrelsen som också har utvecklat kunskap om ungdomskultur. Dessa erfarenheter bör beaktas i det fortsatta arbetet med kultur i skolan. På motsvarande sätt bör Svenska Kommunförbundets erfarenheter och kunskaper inom skol- och kulturområdet tas till vara. Arbetsgruppen vill i detta sammanhang framhålla Kommunförbundets arbete med att utveckla former för sektorsövergripande samverkan inom kommunerna mellan i första hand kultur och skola och ser det som mycket värdefullt att detta arbete fortsätter.

1.5 Arbetsgruppens förslag

- Statens kulturråd och Statens skolverk får under år 1999 ett gemensamt uppdrag att på nationell nivå samordna det fortsatta arbetet med kultur i skolan när det gäller att ta olika initiativ för att stimulera fortsatt utvecklingsarbete, som skall fokusera på det lokala utvecklingsarbetet i skolan, följa och stödja utvecklingen samt dokumentera, sprida kunskap och erfarenheter. Detta arbete skall bedrivas i nära samverkan med institutioner och myndigheter inom utbildnings- och kulturområdet och resultatet skall årligen rapporteras till regeringen.
- Inom ramen för detta uppdrag skall det material som sammanställts av de observatörer som varit knutna till olika utvecklingsarbeten i nio kommuner bearbetas och göras tillgängligt.
- Ett tvärsektorielt forskningsprogram kring skola och kultur initieras under år 1999.

2 Skolan som kulturmiljö

2.1 Beskrivning av området

Betydelsen av en bra arbetsmiljö i vid mening kan inte nog betonas. Genom att skapa en god fysisk och psykosocial skolmiljö visar man respekt för alla som vistas där och för det arbete de utför. En god arbetsmiljö är liktydigt med en god kulturmiljö.

Den fysiska skolmiljön ger en ram för hur elever och lärare kan leva sina liv i skolan. Skolans yttre och inre miljö skall därför utformas med inlevelse och omsorg och ha ett högt skönhetsvärde. Den skall inbjuda till sociala kontakter och vara funktionell. Skolans arkitektur och design har avgörande betydelse för barns och ungas trygghet, trivsel och sociala gemenskap. Hur väl den fysiska miljön tillgodoser barns behov är därför en viktig kvalitetsaspekt i skolarbetet. Arkitektur, formgivning och design är en del av vårt kulturella arv och en viktig del i en konstnärlig skapande tradition. Intresset för dessa frågor måste väckas tidigt i livet. Ett bra sätt att stimulera ett sådant intresse är att skapa skolmiljöer som kombinerar skönhet och rum för utvecklande möten med elevers och lärares förmåga att reflektera över miljöns betydelse för det pedagogiska arbetet.

Barn och ungdomar skall delta i diskussionen om skolmiljön och påverka dess utformning. Ett arbete för en förbättrad kulturmiljö måste börja med skolans egna lokaler. Ett sådant arbete är också ett led i elevernas demokratiska fostran. Kulturmiljön är i vidare bemärkelse ett levande pedagogiskt innehåll med direkt relevans för skolans arbete. I skolans närmiljö finns en ofta outnyttjad kunskapskälla för att få perspektiv på historia och samhällsutveckling. Kulturmiljön kan därför i betydligt större utsträckning än

idag aktivt användas för att eleverna skall kunna orientera sig i det egna lokalsamhället, regionens eller nationens kulturhistoria. En förutsättning för detta är en utvecklad pedagogik, men lika viktigt är att kulturinstitutionernas samlade kunskaper och källmaterial görs tillgängligt på ett nytt sätt. Tillgången till kulturarven, både i dess materiella och immateriella delar, är en demokratisk rättighet och utgör en stor möjlighet för skolan och kulturarvsinstitutionerna att konkretisera sitt arbete och ge perspektiv på samhällsutvecklingen.

2.2 Ansvar och rollfördelning

Stat, landsting och kommun har självklart ett stort ansvar för utformningen av det offentliga rummet. Arbetsgruppen anser att särskild uppmärksamhet i detta sammanhang bör riktas mot skolan som är vår största kulturinstitution och arbetsplats. Staten skall vara en förebild vad gäller arkitektur, formgivning och design. Staten kan genom egna åtgärder stimulera andra att lyfta fram kvalitetsfrågan i den byggda och formade miljön.

2.3 Insatser inom området

Arbetsgruppen vill lyfta fram några särskilt viktiga insatser på området.

Ett flertal institutioner och myndigheter, som Riksantikvarieämbetet, Boverket och Statens konstråd, har verksamt bidragit till utvecklingen när det gäller barns och ungdomars yttre och inre miljö.

I propositionen Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117) betonas följande. Den offentliga sektorn skall, genom högt satta krav på kvalitet, kunna tjäna som förebild. I programmet föreslås att Statens skolverk särskilt uppmärksammar arkitektur, formgivning och design i de kontinuerliga översynerna av kursplanerna. Högskolever-

ket har fått i uppdrag att se över arkitektutbildningen. Riksantikvarieämbetet, tillsammans med Arkitekturmuseet och kommunerna, har ett uttalat ansvar för att handlingsprogrammets höga ambitioner på ett konstruktivt sätt kommer till uttryck i bland annat skolmiljöerna.

Den arkitektur och form som omger oss påverkar vårt sätt att leva i nuet, men lämnar också avtryck av vår tid till kommande generationer. Arkitektur, formgivning och design är en del av vår kultur och samhällsutveckling. Dessa områden berör också flera av skolans ämnen och ger därmed förutsättningar för en gränsöverskridande undervisning där teori och praktik kan varvas. Arbetsgruppen **föreslår** att Regeringskansliets arbetsgrupp för arkitektur, formgivning och design vid genomförandet av handlingsprogrammet riktar särskild uppmärksamhet mot skolmiljön. Arbetsgruppen bör här samarbeta med Skolverket.

Skolverkets kunskapsöversikt *Skolans fysiska miljö - en litteraturöversikt med exempel* redovisar den aktuella kunskapen om skolan som fysisk miljö och denna miljöns betydelse för elevers välbefinnande, lärande och utveckling. Översikten pekar också på faktorer som kan försvåra eller underlätta förändringar av skolans verksamhet. Kunskapsöversikten kommer att presenteras i oktober 1998.

Riksantikvarieämbetet har beslutat att *Kulturhusens dag 1999* blir skolhusens dag. I det sammanhanget kommer ämbetet att utifrån ett historiskt perspektiv lyfta fram kulturmiljöns roll i skolan. Riksantikvarieämbetet avser även att vidareutveckla idén med att skolor "adopterar kulturmiljöer".

Projektet *Sveriges elever lyfter skoltaket* har samlat in, bearbetat och analyserat 450 elevbilder. Dessa elevarbeten ger en unik samtidsbild av elevers reflexioner och erfarenheter av sin skolmiljö och skolgång. Bildberättelserna visar att skolan alltid står i relation till hemmet och det lokala samhället. Under 1940-talet genomförde Nordiska museet på liknande sätt en landsomfattande insamling av olika skolors och elevers beskrivningar av den egna miljön. Arbetsgruppen anser denna form av samtidsdokumentation viktig och **föreslår** att de svenska kulturhistoriska museernas organisation

för samtidsundersökningar, Samdok, får i uppdrag att fortsätta detta arbete.

Regeringen verkar för att Sverige skall vara en pådrivande kraft och ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling. I åtgärdsprogrammet för Ekologisk hållbarhet (reg.skr.1997/98:13) föreslås att en miljömärkning införs. I denna ambition ingår en möjlighet för en skola att få utmärkelsen Miljöskola. Regeringen har den 10 september 1998 utfärdat en förordning om utmärkelsen Miljöskolan. Enligt förordningen får Skolverket tilldela förskolor, skolor inom det offentliga skolväsendet samt fristående skolor och riksinternat utmärkelsen Miljöskola. För att få utmärkelsen krävs att elever och personal i skolan gemensamt arbetar för att undervisningen och verksamheten i övrigt skall vara inriktad mot ett ekologiskt hållbart samhälle. Skolan skall också arbeta för att alla individer i skolan kommer till insikt om vikten av en god arbetsmiljö och hälso- och friskvård. Skolan skall vidare uppfylla de ytterligare villkor i fråga om verksamhet, arbetsmiljö, hälsoarbete och fysisk miljö som Skolverket föreskriver för varje skolform. Kraven för att erhålla utmärkelsen innehåller också en estetisk dimension.

2.4 Arbetsgruppens förslag

- Regeringskansliets arbetsgrupp för arkitektur, formgivning och design skall rikta särskild uppmärksamhet mot skolmiljön vid genomförandet av handlingsprogrammet för arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117).
- De svenska kulturhistoriska museernas organisation för samtidsundersökningar, Samdok, får i uppdrag att fortsätta samtidsdokumentationen av skolmiljöer ur elevers perspektiv.

3 Kulturarbetet i undervisningen

3.1 Beskrivning av området

De flesta barn är kulturellt mer aktiva än vuxna. Samtidigt är de beroende av att vuxna låter dem få tillträde till olika kulturella gemenskaper. Attityder, utbildning och aktiviteter i hem, förskola och skola är avgörande för barns möjligheter att delta i kulturlivet. Det är dessa verksamheter tillsammans med massmedier som är barns sociala och kulturella liv. De samhällsstödda institutionernas kulturutbud har ökat på många områden liksom antalet barn som deltar i kulturlivet. Men ju äldre barnen blir desto färre av dem deltar i kulturaktiviteter utanför skolan. Detta kan vara ett uttryck för att ungdomar under perioden har skapat egna kulturer som är starkt avgränsade från såväl barn- som vuxenkultur.

De konstnärliga uttrycksformerna är betydelsefulla för barns och ungdomars allsidiga utveckling och förmåga att bearbeta och förstå vad som händer i världen och i den omedelbara omgivningen. Kulturarbetet skall ses i omedelbar förbindelse med skolutvecklingen. Musik- och kulturskolor har en viktig roll både för den obligatoriska skolan och för barns och ungdomars kulturliv. En kulturskola kan liksom ett barnkulturcentrum utgöra en samlad konstnärlig kraft i kommunen. En viktig fråga är vilken relation som musik- och kulturskolorna bör ha till grundskola och gymnasieskola. En risk med musik- och kulturskolorna är att de kan bidra till att de konstnärliga uttrycksformerna och estetiska läroprocesserna isoleras från det vanliga skolarbetet. Liknande problem finns i gymnasieskolan i förhållandet mellan medieprogrammet och det estetiska programmet å ena sidan och övriga program å andra sidan. Musik- och kulturskolan når inte alla barn

men har goda förutsättningar att öka möjligheten för fler barn och unga att få delta i och möta kulturaktiviteter. Musik- och kulturskolor liksom andra organisationer och institutioner har genom olika typer av kulturlägerverksamheter med barn och ungdomar nått nya barn- och ungdomsgrupper. Arbetsgruppen anser det angeläget att musik- och kulturskolor samt andra organisationer och institutioner utvecklar kulturläger och annan verksamhet för att nå nya grupper av barn och ungdomar.

Musik- och kulturskolorna är en stor tillgång för barns och ungdomars kulturliv och den allmänna skolan. Musik- och kulturskolan, liksom grundskolan, gymnasieskolan och den samhällsstödda kulturen för barn och ungdom är kommunala angelägenheter. Alla har de samma barn och ungdomar att arbeta med och det är rimligt att alla drar åt samma håll i en strävan att ge alla barn och ungdomar tillgång till ett mångsidigt kulturliv. Arbetsgruppen menar att samarbetet mellan skolan och musik- och kulturskolan bör stärkas. Det gäller också samarbetet mellan kulturlivet och musik- och kulturskolan. Arbetsgruppen **föreslår** att Statens kulturråd och Statens skolverk får i uppdrag att, i samverkan med berörda myndigheter och organisationer – som t.ex. Riksteatern, Rikskonserter, Riksutställningar, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Sveriges musik- och kulturskoleråd (SMOK) samt Nätverket för barnkulturcentrum – utveckla kontaktnät mellan skola och kulturliv. Härigenom kan de olika förutsättningar överbryggas som ofta finns mellan kultur- och skolområdena när det gäller såväl styrsystem som organisation.

Elever lyckas bättre i skolan om de får utgå från sina kulturella erfarenheter och får använda sin närmiljö, sin lek och sitt skapande i undervisningen. Ett sätt är att lyfta fram det egna fysiska kulturarvet som kunskapskälla. Kulturmiljö berör skolans alla ämnen och har både teoretiska, praktiska och estetiska aspekter. Arbetsgruppen anser att skolans utveckling gynnas av att den öppnar sig mot samhället.

Skolbiblioteken har en viktig roll i skolans verksamhet. Skolbibliotek kan sägas ha dubbla roller – dels en informationsuppgift, dels en kulturuppgift – men båda rollerna ska legitimeras av skolan.

Skolbiblioteket måste utgå från en kunskapssyn som sätter elevernas undersökande arbete i centrum, väcker deras nyfikenhet och erbjuder dem utvecklande läroprocesser, roar och engagerar dem. De kartläggningar och seminarier om skolbibliotekets roll som genomförts både av arbetsgruppen, Kulturrådet, Skolverket och Kommunförbundet pekar på en vilja att förnya och utveckla området.

En viktig roll i skolan har även informationstekniken. Det gäller både i det offentliga samtalet och i arbetslivet. Därför är det en rättvisefråga att skolan kan ge alla tillgång till denna teknik och till förmågan att använda den. Dessutom kan informations- och kommunikationstekniken öppna skolan för världen. Det handlar om ett nytt pedagogiskt redskap, vilket också är utgångspunkten för regeringens satsning *Lärandets verktyg – ett nationellt program för IT i skolan*. Programmet för IT i skolan omfattar förskoleklassen, den obligatoriska skolan samt gymnasieskolan. Programmet innebär en strategisk satsning på IT i skolan, där 1,5 miljarder kronor under en treårsperiod satsas för att förbättra skolans verksamhet inom IT-området. Bland annat innehåller satsningen en dator som arbetsverktyg för lärare, e-post till samtliga elever och lärare, liksom en utveckling av det svenska och europeiska skoldatanätet. Den nya tekniken med ännu ett användbart pedagogiskt verktyg ger lärandet nya möjligheter.

Arbetsgruppen anser att utvecklingen av skolbiblioteken är ett viktigt medel i skolutvecklingen, där också informations- och kommunikationstekniken har en betydelsefull roll.

Film och nya medier spelar en väsentlig roll i barns och ungas liv. Satsningar på skolbio görs i allt fler kommuner och medvetenheten ökar om att barn och ungdomar också själva måste få möjligheter att uttrycka sig med rörliga bilder. Erfarenheterna från skolbioverksamheten bör lyftas in både i den fortsatta diskussionen om kultur i skolan men också i ett vidare samtal om medieundervisningens roll i skolan. Filmupplevelsens möjligheter i undervisningen och biografens roll som upplevelserum har växt i betydelse under de senaste åren. I flera kommuner befinner sig filmen och skolbion i ett spännande och intressant gränsland mellan vad som

betraktas som kultur, medieundervisning och pedagogiskt förnyelsearbete. De regionala resurscentrum för film och video, som etablerats av landstingen i flera län, spelar en viktig roll för att regionalt och lokalt stimulera arbetet med film i skolan. De bör pröva möjligheten att även etablera en dialog med regionala pedagogiska utvecklingscentrum. Arbetsgruppen anser det angeläget att barns och ungas eget filmskapande och skolbioverksamheten får utvecklas både lokalt och regionalt. Arbetsgruppen **föreslår** att särskilt stöd lämnas för detta ändamål inom ramen för regeringens tiopunktsprogram för skolan.

Skolan bör i sitt undersökande arbete öppnas för andra lärande miljöer och bli mer förtrogen med exempelvis arkiv och museer. Dessa har inte bara samlingar och källmaterial utan också arbetsmetoder och gestaltungsformer som skolan kan tillgodogöra sig. Kulturarvsinstitutionernas styrka och identitet ligger, förutom i samlingar och arkiv, i personalens kompetens. Museerna och arkiven ger tillfälle för lärare och elever att arbeta med autentiska källor och dessutom möjlighet att ta del av och tolka material som ingen tidigare bearbetat. Genom Kulturnät Sverige, som samlar och lyfter fram inhemsk kultur på Internet och därigenom ger en virtuell ingång till kulturlivet i Sverige, har tillgängligheten till bl.a. museer och arkiv ökat i avsevärd grad.

I regleringsbrevet för budgetåret 1998 fick kulturarvsmyndigheterna i uppdrag att redovisa de samarbeten som genomförts med skolor och andra utbildningsinstitutioner under tiden den 1 januari 1995 - den 31 december 1997. Av inkomna redovisningar framgår att museer och arkiv redan idag har ett utvecklat samarbete med skolan, såväl på lokal som regional och nationell nivå. Redovisningarna visar att arbetet med skolan och barns och ungas lärande ständigt måste vidareutvecklas och uppmärksammas. För att möta skolans behov behöver museerna och arkiven utveckla både den kunskapsgivande sidan och upplevelsesidan, vilket förutsätter kunskap om skola och skolutveckling samt om lärarutbildningen. Arbetsgruppen anser att detta samarbete bör kunna förstärkas ytterligare. Arbetsgruppen **föreslår** dels att de centrala kulturarvsinstitutionerna får i uppdrag att vidareutveckla den pedagogiska

verksamheten i direkt kontakt med skola samt universitet och högskola, dels att Riksantikvarieämbetet får i uppdrag att i samverkan med de myndigheter som berörs av kulturarv och kulturmiljövård granska och utveckla "kulturarvet som kunskapskälla" med hänsyn till den förändrade kunskapssyn som uttrycks i läroplaner och kursplaner.

Skolans alla lärare är kulturbärare. Skolan har samtidigt tillgång till konstnärligt utbildade lärare inom bild och musik med speciell kompetens när det gäller att utveckla elevers språk- och kommunikationsförmåga. Lärarutbildningarna har stor betydelse när det gäller att nå långsiktiga effekter i arbetet med kultur i skolan. Detsamma gäller olika utbildningar vid folkhögskolor av kulturpedagoger inriktade mot skolan som t.ex. drama-, dans- och mediepedagoger. Arbetsgruppen kan konstatera att det innebär förändrade krav på utbildning och kompetensutveckling av lärare samt kulturpedagoger.

I direktiven till utredningen Lärarutbildningen (dir. 1997:54) anges: "Kulturens roll i skolan och lärarutbildningen behöver förstärkas. Detta kan ske genom att i skolans läroprocesser utnyttja kulturformer och konstnärliga uttryck." Lärarutbildningarna har avgörande betydelse när det gäller att nå långsiktiga effekter i arbetet med kultur i skolan. Arbetsgruppen kan konstatera att det i högskoleförordningens examensordning för lärarexamina, med några undantag, saknas mål som anknyter till kultur i skolans område och de blivande lärarnas estetiska och kulturella kompetens. Gruppen ser det som värdefullt att denna fråga kommer att beaktas av Lärarutbildningskommittén.

I budgetpropositionen för år 1997 konstateras att regionala utvecklingscentrum har till uppgift att stärka de praktiska och teoretiska delarna i lärarutbildningen, skapa forum för erfarenhetsutbyte mellan skola, högskola, kommun och andra intressenter i det omgivande samhället samt att stärka möjligheterna till vidareutbildning och fortbildning för lärare. Vid flera lärosäten har regionala centrum för lärarutbildning inrättats. Några regionala centrum har utvecklat arbetet med kulturens roll i lärarutbildningen väl.

Arbetsgruppen anser att utvecklingen av pedagogiska regionala utvecklingscentrum är mycket positiv.

3.2 Ansvar och rollfördelning

Framväxten av ett nytt styrsystem, reformer och organisation för skolan, har skapat problem i samarbetet med kulturområdet. Det har blivit svårare för kulturlivet att nå ut med riktade insatser till barn och ungdomar i skolan samtidigt som skolans självständighet har öppnat nya möjligheter till förnyelse av kulturarbetet. Förutsättningarna för styrsystemen och organisationerna för kultur- och skolområdena är olika och för att dessa båda områden inte skall komma på kollisionskurs krävs att nya nätverk och arbetsformer skapas som präglas av dialog och ömsesidigt förtroende. De kulturinstitutioner som vill arbeta med skolan bör ligga i fas med skolans förändringsarbete. Nya former av nätverk, både formella och informella, har vuxit fram de senaste åren. Intresseorganisationen Sveriges musik- och kulturskoleråd (SMOK) är ett exempel. SMOK bedriver ett intressant utvecklingsarbete med att främja samarbetet mellan kultur och skola. Arbetsgruppen **föreslår** att regeringen avsätter medel till SMOK:s verksamhet under den kommande treårsperioden.

Ett annat intressant exempel i detta sammanhang är även Nätverket för barnkulturcentra som verkar för att utveckla samverkan inom områdena barn- och ungdomskultur. Här kan också föreningslivet och andra intresseorganisationer nämnas. Arbetsgruppen anser att alla dessa bör få möjlighet att utvecklas.

3.3 Insatser inom området

Arbetsgruppen vill lyfta fram några aktuella insatser inom området.

Regeringen har fördelat 75 miljoner kronor till utveckling av läraryrket. 168 lokala projekt för att utveckla läraryrket kommer att

genomföras i samarbete med universitet och högskolor och regionala pedagogiska centrum.

Statens skolverk har upprättat en arbetsplan för perioden 1998-2000 för Kultur och media. Syftet är att samla och vidareutveckla insatser inom dessa områden i skola och barnomsorg. Arbetet skall stimulera utvecklingsarbeten på nationellt och lokalt plan för en kvalitetshöjning av skolans verksamhet och utveckla kultur som utvärderingsinstrument för skolans verksamhet samt skapa samverkan, nätverk, kontaktnät och strategier.

Skolverket ger stöd till lokalt och regionalt utvecklingsarbete med seminarier, nätverk och dokumentation av kulturverksamhet i skolor, förskolor och fritidshem.

Skolverkets projekt *Det svenska Skoldatanätet* utgör basen för aktiviteter och samarbete över datanätet. Ett särskilt Kulturfönster håller på att etableras som en resurs för skolor, institutioner och organisationer. Där kan olika kulturprojekt presenteras. I dag finns redan projekt om bild, museer, musik och författare inlagda.

Statens kulturråd arbetar på ett treårsprogram för åren 1999-2001 för rådets fortsatta verksamhet inom barn och ungdomskulturen, i vilket kultur i skolan och barnomsorgen har en central roll. Arbetet skall bedrivas inom områdena:

- kulturinstitutionerna/det fria kulturlivet och skolan,
- länskonstnärerna och skolan,
- skolbiblioteken och den lässtimulerande verksamheten samt
- kultur i lärarutbildningen.

Här kan nämnas att Kulturrådet stöder kulturinstitutionernas utvecklingsarbete med särskild inriktning på skolan. En inventering och dokumentation av museernas pedagogiska verksamhet kommer att presenteras. Beträffande länskonstnärerna och skolan fortsätter Kulturrådet det tidigare inledda arbetet. Erfarenheterna från dansområdet breddas nu till andra konstområden med s.k. "svag" struktur. I länskonstnärernas uppgifter ingår att bredda intresset och höja kvaliteten samt öka det regionala ansvarstagandet.

Kulturrådets utredning om skolbibliotekens framtida roll och funktion presenteras under år 1998. Ifråga om kultur i lärarutbildningen är Kulturrådet koordinator i ett konstnärligt pedagogiskt

utvecklingsarbete i grundskola och högskola med utgångspunkt i dansen. Regeringen har beviljat 800 000 kronor till projektet som är ett samarbete mellan högskolor, grundskolor, kulturinstitutioner och de regionala danskonsulenterna.

Vidare har regeringen tilldelat Sveriges författarförbund 300 000 kronor för att i samarbete med Kulturrådet, landets universitet och högskolor tillsammans med biblioteken stimulera blivande svensklärare att läsa mera skönlitteratur och använda den i undervisningen.

Lärarhögskolan i Stockholm har av regeringen tilldelats medel för att med dramaturgi förnya den pedagogiska processen. Arbetet bygger på uppförandet av Shakespearedramer och genomförs i samarbete med Dramaten och andra kulturinstitutioner i Stockholm. Projektet kommer att utvidgas och omfatta även andra lärarutbildningar i landet.

Vid lärarutbildningarna arbetas med kulturfrågorna på olika sätt. Vid Högskolan i Växjö har man en grundskolläroverutbildning med en särskild kulturinriktning. Vid de regionala centrumen för lärarutbildning arbetar man också med olika kulturprofileringar. En konferens hölls hösten 1997 där företrädare för lärarutbildningarna diskuterade hur man i de regionala centrumen skulle kunna arbeta med kulturfrågor.

Ett stöd för litteratur till barn och ungdomar sker via det inköpsstödet på 25 miljoner kronor som infördes år 1997. Hittills har nästan hälften av bidraget kommit skolbiblioteken till del.

Enligt förslag i regeringens proposition (prop. 1997/98:86) Litteraturen och läsandet kommer ett nytt statligt stöd för läsfrämjande åtgärder att införas från och med år 1999.

Kulturnät Sverige – en virtuell ingång till kulturlivet i Sverige. Detta kulturnät samlar och lyfter fram inhemska kulturer på Internet. Via kulturnätet kan man besöka tusentals svenska hemsidor och få råd och vägledning om man vill publicera eget material. Genom kulturnätet har också, som tidigare påpekats, tillgängligheten till arkiv, bibliotek och arkiv väsentligt ökat.

Kommunförbundet driver tillsammans med de fackliga organisationerna ett brett upplagt utvecklingsarbete i anslutning till det

femåriga läraravtal som tecknades år 1996. Särskilda initiativ har tagits för att utveckla skolbiblioteken och kultur- och musikskolorna.

3.4 Arbetsgruppens förslag

- Statens kulturråd och Statens skolverk får under år 1999 i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter och organisationer utveckla kontaktnät mellan skola och kulturlivet.
- De centrala kulturarvsinstitutionerna får under år 1999 i uppdrag att vidareutveckla den pedagogiska verksamheten i direkt kontakt med skola samt universitet och högskola.
- Riksantikvarieämbetet får under år 1999 – i samverkan med de myndigheter som berörs av kulturarv och kulturmiljövård – i uppdrag att granska och utveckla "kulturarvet som kunskapskälla" med hänsyn till den förändrade kunskapssyn som uttrycks i läroplaner och kursplaner.
- Särskilt stöd lämnas under år 1999 inom ramen för regeringens tiopunktsprogram för skolan till verksamhet med skolbio och barns och ungdomars eget filmskapande.
- Regeringen avsätter medel till Sveriges musik- och kulturskoleråds (SMOK) verksamhet under den kommande treårsperioden.

4 Delaktighet och eget skapande

4.1 Beskrivning av området

Barn och unga berättar, leker, sjunger, målar och därmed skapar och uttrycker de sig hela tiden. Den skapande verksamheten är redskap för olika kommunikativa och konstnärliga läroprocesser. I en konstnärlig verksamhet övar man både sin estetiska förmåga och viktiga innehållsaspekter. Barn och unga behöver tillgång till olika språk som dans, drama, bild, film och musik för att kunna gestalta, undersöka, experimentera och berätta.

Ett centralt dokument i diskussionen om barns och ungas yttrandefrihet, inflytande och ansvar är FN:s Barnkonvention. Av konventionen framgår att barnet skall ses som en samhällsmedborgare, en individ med rätt att själv uttrycka sina åsikter. Denna rätt är en av grundstenarna i konventionen och bör ges en vid tolkning. När det gäller kulturlivet skall barn ha samma rätt som vuxna. Kulturverksamhet för barn skall ta fasta på deras starka sidor, att barn har en egen vilja, vill uttrycka sig, leka och arbeta, upptäcka nya saker, samarbeta och lära av varandra. Viktigt är att de både får skapa själva, utveckla ett analytiskt och kritiskt förhållningssätt och vara delaktiga i ett rikt professionellt kulturliv. Det är angeläget att skapa fördjupad kunskap om hur barn kan tillgodogöra sig kulturella upplevelser och att utveckla modeller och metoder för att göra möten mellan kulturen och barnen meningsfulla.

FN har också understrukt kravet på att barn själva skall kunna förmedla sina synpunkter via massmedia. Skolans uppgift är att utmana och påverka eleverna, men en sådan verksamhet måste bedrivas med en självklar respekt för den enskilda elevens integritet.

Att få ta del av samhällets kulturutbud är en demokratisk rättighet som skall gälla både i och utanför skolan. Arbetsgruppen ser skolans lärare och kulturlivets aktörer som självklara bundsförvanter i utvecklingen av delaktighet och eget skapande. För att barns och ungdomars röster skall höras och deras vilja respekteras måste skolans och kulturlivets arenor förändras. Konstnärlig gestaltning och demokratiska arbetsformer hör ihop. Ju fler uttrycksformer barn och ungdomar behärskar desto större möjligheter har de att förmedla vad de känner, tycker och tänker om olika saker och ju större möjlighet har de att påverka sitt och andras liv. Det är viktigt att det kulturpedagogiska arbetet både i det fria kulturlivet och på kulturinstitutionerna stöds och utvecklas på ett sätt så att det även kommer skolan till del.

4.2 Ansvar och rollfördelning

Arbetsgruppen kan konstatera att den rollfördelning som beskrivits ovan i avsnitten 1.3, 2.2 och 3.2 även gäller här. Statens kulturråd har dock ett särskilt ansvar för delaktighet och eget skapande inom de statligt stödda kulturinstitutionerna. Därför finner arbetsgruppen det naturligt att **föreslå** att Kulturrådet får i uppdrag att stödja och utveckla det konst- och kulturpedagogiska arbetet i det fria kulturlivet och på institutionerna.

4.3 Insatser inom området

Arbetsgruppen kan konstatera att flera insatser sker avseende delaktighet och eget skapande. Följande exempel kan lyftas fram:

Kulturrådet har nyligen presenterat ett antal rapporter som på olika sätt lyfter fram barns och ungdomars eget skapande och delaktighet i kulturlivet, nämligen *Kulturen i siffror*. Barns och ungdomars kultur. Statens kulturråd 1998:1, *Arrangera mera*. En kartläggning på teater- och dansområdet. Statens kulturråd 1998:2

samt *Funktionshindrades tillgång till kultur*. Kartläggning och handlingsprogram. Statens kulturråd 1998:3.

Sedan år 1997 samarbetar Kulturrådet med fem pilotlän för att utveckla ungdomars eget skapande - lokalt, regionalt och på riks-nivå. *Ungdomens kulturmönstring* ger möjligheter för unga att möta och pröva olika kulturuttryck med stöd av det professionella kulturlivet.

Kulturrådet stöder barns och ungdomars kultur inom ramen för rådets olika anslag.

Riksdagen har beslutat om försöksverksamhet i skolor med lokala styrelser med föräldra- respektive elevmajoritet (prop. 1995/96:157, bet. 1995/96:UbU9, rskr. 1995/96:259) respektive (prop. 1995/96:109, bet. 1996/97:UbU10, rskr. 1996/97:222).

Regeringen har beslutat om olika förstärkningar av elevernas inflytande i läroplaner och skolformsförordningar (SKOLSF 1997:12, SFS 1997:599, SFS 1997:605).

Skolverkets projekt om elevers inflytande och arbete i skolan (ELIAS) är ett av sju prioriterade teman för skolutveckling. Det har pågått i två år och kommer att fortsätta.

4.4 Arbetsgruppens förslag

- Statens kulturråd får under år 1999 i uppdrag att stödja och utveckla det kulturpedagogiska arbetet i det fria kulturlivet och på kulturinstitutionerna i relation till skolan.